

Bölüm 23

Tez Nasıl Yazılır?

Ortalama bir doktora tezi, kemiklerin bir mezardan diğerine taşınmasından başka birşey değildir.

J. Frank Dobie

TEZİN AMACI

Bir doktora tezinden, adayın özgün araştırmasını sunması beklenir. Bunun amacı, adayın özgün araştırma yapma yeteneğini kazandığını göstermektir. Bu nedenle uygun bir tez, aynı amacı güden bir bilimsel makale gibi olmalıdır. Bir tezin, dergi yayınından beklenen disiplinli yazma formunun aynısını sergilemesi gerekir. Bilimsel makaleden farklı olarak tez, birden fazla konuyu ve bazı konulara da birden fazla yaklaşımı anlatabilir. Tez, öğrencinin teziyle ilgili araştırmada elde ettiği verilerin tümünü veya büyük bir kısmını sunabilir. Bunun için tez, genellikle bilimsel makaleden daha geniş ve daha uzun olabilir. Fakat bir tezin 200 sayfalık bir kitap olması gerektiği fikri yanlış, çok yanlıştır. Gördüğüm birçok 200 sayfalık tez, belki de toplam 50 sayfalık iyi bir bilimsel çalışma içermekteydi. Diğer 150 sayfa, birtakım ayrıntıların şişirilerek anlatılmasından ibaretti.

Çok sayıda doktora tezi gördüm ve bunların bir çoğunun yazılması ve düzenlenmesine yardımcı oldum. Bu deneyimin ışığında, tez hazırlanmasında hemen hemen hiçbir kabul görmüş genel kural olmadığı sonucuna vardım. Bilimsel yazımın birçok türü, oldukça belirli bir yapıya sahiptir. Fakat tez yazma öyle değildir. Bir tezi doğru yazma şekli geniş ölçüde kurumdan kuruma ve hatta aynı kurumun aynı bölümünde bile profesörden profesöre değişir.

Birçok kütüphanenin en tozlu kısımları bölüm tezlerinin yer aldığı kısımdır. Kuşkusuz bu tezlerde, birçok faydalı bilgi parçaları bulunur. Fakat yüzlerce sayfalık sıradan yazı arasından birkaç sayfalık faydalı bilgiyi ayıklayacak zaman ve sabır kimde olabilir?

Reid (41) geleneksel tezin, artık amaca hizmet etmediğini söyleyen pek çok kişiden biridir. Reid'in sözleriyle: "Bir adayın doktora derecesi almak için geleneksel tarzda geniş bir

tez yapması zorunluluğu terkedilmelidir. Bu tür geleneksel tez; her tablo, her grafik ve başarılı veya başarısız tüm deneysel işlemlerin yazılı kayıtlarının korunması gerektiği şeklindeki yanlış izlenimi desteklemektedir”.

Eğer bir tez herhangi bir amaca hizmet ediyorsa, bu amaç okur-yazarlığı belirlemek olabilir. Belki de üniversiteler hep, bir doktora derecesinin cahil birine verilmiş olması durumunda imajlarının ne olacağını düşündüler. Böylece, tez zorunluluğu ortaya çıktı. Daha olumlu ifade edilirse, aday; olgunluğa erişme, disiplin ve öğrenme aşamalarından geçmiş olacaktır. Çıkış yolu, tatmin edici bir tezdur.

Avrupa üniversitelerinde tezlerin çok daha ciddiye alındığından sözetmek faydalı olabilir. Bu tezler, adayın olgunluğa ulaştığını ve hem bilim yapıp hem de bilimi yazabildiğini göstermek için tasarlanmıştır. Böyle tezler, yıllarca süren çalışmalar ve birkaç temel yayından sonra, tezin kendisi de bütün bunları biraraya getiren “bir tarama/değerlendirme makalesi” olmak üzere sunulmaktadır.

YAZIM İÇİN ÖNERİLER

Tez yazmada, kendi kurumunuzdakiler dışında birkaç kural daha vardır. İzlenecek kurallar yoksa, bölüm kütüphanesine gidin ve özellikle, bölümünüzün isim yapmış ve kazanç sağlamış, önceki mezunlarının tezlerini inceleyin. Belki hepsinde ortak bir yön belirleme olanağı bulursunuz. Geçmişte başkaları için işlemiş olan yol, büyük bir olasılıkla şimdi sizin için de işleyecektir.

Genel olarak bir tez, tarama/değerlendirme makalesi tarzında yazılmalıdır. Amacı, sizi dereceye götüren çalışmayı değerlendirmektir. Özgün verileriniz (daha önce yayımlanmış veya yayımlanmamış) kuşkusuz, bütün gerekli deneysel ayrıntılarla desteklenmiş olarak tezin içine girmelidir. Birkaç bölümün herbiri, aslında araştırma makalesi (Giriş, Malzeme ve Yöntemler, Sonuçlar, Tartışma) çizgisinde tasarlanabilir. Bununla beraber genelde, parçalar monografi olarak yazılan tarama/değerlendirme makalesindeki gibi birbirine uymalıdır.

Başlıklar konusunda dikkatli olun. Bir veya birkaç sonuçlar bölümü varsa, bunlar sizin sonuçlarınızın başkalarınıninkilerle karışımı değil, sizin sonuçlarınız olmalıdır. Eğer başkalarının sonuçlarının, sizin kendi sonuçlarınızla nasıl uyumlu veya uyumsuz olduğunu göstermek için bunları vermek ihtiyacını duyuyorsanız, bunu Tartışma bölümünde yapmanız gerekir. Aksi takdirde karmaşa doğar ve daha da kötüsü, yayımlanmış çalışmalardan veri çalmakla suçlanırsınız.

Dikkatlice hazırlanmış bir genel içerik ile başlayın ve çalışmanızı bu noktadan itibaren yürütün. Bu çerçevede içinde tezinizde, kuşkusuz kendi araştırma sonuçlarınızı çok dikkatli ayrıntılarla vereceksiniz. Ayrıca, bütün ilgili yayınları taramak da gelenektir. Daha da ötesi, tezde; “state-of-the-art” tarama/değerlendirme makalelerinde olabileceği gibi kısaltma yoktur. Çoğunlukla eski bir gelenek olarak, konunuzun geçmişine dönmeniz istenir. Böylece, kendi alanınızda gerçekten iyi bir yayın taraması derleyebilir ve aynı zamanda, eğitiminizin en değerli kısmı olabilecek bilim tarihi hakkında birşeyler öğrenebilirsiniz.

Tezinizin Giriş kısmına özel önem vermenizi iki nedenle öneririm. İlki, kendi yararınız için üzerinde çalıştığımız problemi niçin ve nasıl seçtiğinizi, nasıl ele aldığınızı ve çalışmanız

sırasında neler öğrendiğinizi netleştirmeye ihtiyacınız vardır. Tezin geri kalan kısmı, Giriş'ten sonra kolayca ve bir mantık sırasında ilerlemelidir. İkincisi, ilk izlenim önemli olduğu için okuyucularınızı daha başlangıçta bir karmaşa bulutu içinde kaybetmek istemezsiniz.

TEZ NE ZAMAN YAZILIR?

Tezinizi, bitmeden çok önce yazmaya başlamanız akıllıca olur. Aslında, belli bir deney serisi veya çalışmanızın önemli bir yönü tamamlandıktan sonra, bunlar kafamızda halâ tazeyken yazmanız gerekir. Her şeyi son âna kadar bekletirseniz, önemli ayrıntıları unutmuş olduğunuzu farkedebilirsiniz. Daha da kötüsü, iyi yazabilmek için hiç zamanınız olmadığını farkedebilirsiniz. Önceden pek yazı yazmadıysanız, ne kadar zor ve zaman alıcı bir iş olduğunu görüp şaşıracaksınız. Tezi yazmak için, oldukça tam zaman çalışarak, yaklaşık 3 ay'a ihtiyacınız vardır. Fakat, ne tam zamanınız olacaktır, ne de tez danışmanınızın ve daktiloyu yazan kişinin her an hazır olacağını varsayabilirsiniz. En az 6 ay ayırmalısınız.

Doğal olarak, araştırma çalışmanızın yayımlanabilen kısımları, mümkünse kurumdan ayrılmadan önce makale olarak yazılmalı ve gönderilmelidir. Kurumdan ayrıldıktan sonra bunu yapmak zor olacaktır ve her geçen ay daha zorlaşacaktır.

DIŞ DÜNYA İLİŞKİLERİ

Hatırlayın, teziniz sadece sizin isminizi taşır. Tezler, normal olarak yazarın adına yayım hakkıyla kayıtlara geçer. Sizin ilk verdiğiniz izlenim ve belki iş olanakları, tezin kalitesi ve temel dergilerde çıkan ilgili yayınlara bağlı olabilir. Kısa ve öz yazılmış uyumlu bir tez, sizi iyi bir başlangıca getirecektir. Aşırı şişirilmiş, az bilgi ihtiva eden bir kitap kredi getirmez. İyi tez yazarları; çok fazla yazı, sıkıcılık ve sıradan bilgiden kaçınmak için çok uğraşırlar.

Tezin kısa özetini yazarken özellikle dikkatli olun. Birçok kurumun tezlerinin kısa özetleri, "Dissertation Abstracts"da yayımlanır ve böylece daha geniş bilim topluluğuna sunulur.

Eğer bu kitaba ilginiz şimdilik, nasıl tez yazılacağı konusunda ise, Bölüm 20'yi ("Tarama/değerlendirme Makalesi Nasıl Yazılır") dikkatlice okumanızı öneririm. Çünkü birçok yönüyle tez, gerçekten bir tarama/değerlendirme makalesidir.